

LÀM VIỆC Ở NGOẠI QUỐC

Tôi đã chọn đề tài này để đóng góp với Lá Thư AHCC, cũng vì từ năm 1975, chỉ đi làm tại ngoại quốc. Mong rằng các bạn khác đang hoặc đã từng đi làm ở ngoại quốc, trao đổi kinh nghiệm để Ban Soan Thảo Lá Thư có thể ân loát một tài liệu khá đầy đủ hữu giúp ích cho những người đang hoặc sẽ đi làm tại ngoại quốc.

1. Tìm việc.

Có nhiều cách để tìm việc :

- Nếu chưa từng đi làm ở ngoại quốc, thì có lẽ dễ nhất là khởi sự bằng cách đầu quân vào một hãng Consultant. Các hãng này thường giao thiệp rộng, biết nơi nào có thể dùng mình, biết cách sửa đổi CV của mình cho thích hợp với từng dự án, nên dễ tìm việc cho mình hơn là tự mình đi kiếm lìa. Các bạn nào chọn đường này, có thể tìm địa chỉ các hãng Consultants ở các cơ quan quốc tế như Banque Mondiale hay USAID, hoặc trên các báo chí chuyên môn, và gửi thằng résumé cho họ.

- Các bạn cũng có thể nạp đơn thằng cho Banque Mondiale, USAID, các cơ quan chuyên môn khác của ONU như UNESCO (để đi dạy), PNUD, hoặc Ministere de la Cooperation Phap (cho các cơ quan tích Phap), hoặc thăm dò các Tòa Đại Sứ ngoại quốc, thỉnh thoảng họ cũng có thông cáo tuyển người, thường thường là giáo sư, nhưng đôi khi cũng có thể là chuyên viên

- Một cách khác cũng hữu hiệu là nhờ bạn thân đang làm ở ngoại quốc tìm việc dùm và theo dõi hồ sơ.

- Cuối cùng, có thể theo dõi các mục tìm chuyên viên trong báo (Le Monde cho vùng Tây Phi)

2. Điều kiện để được thu nhận.

Thông thường, điều kiện để được thu nhận là :

- Có bằng cấp được công nhận bởi xứ mà mình muốn đến làm việc. Các nước châu Phi rất chú trọng đến bằng cấp, không những lúc tuyển dụng thằng (contrat direct), mà cả lúc chọn lựa team của các hãng Consultants

- Biết tiếng nói chính thức (langue officielle) của địa phuổng : Pháp-ngữ với vùng Tây Phi, Anh với Đông Phi.

- Đã làm việc 5-10 năm tại các nước chậm tiến.

- Có các kinh nghiệm đặc biệt đối với từng dự án.

Các CV (Curriculum Vitae hay Résumé) cần được trình bày rõ ràng, nhưng ngắn và gọn. Bỏ bớt những gì không cần thiết, như học Trung Tiểu học ở đâu, tên vở con (tuy nhiên cần ghi số con để có thể tính chi phí máy bay; nếu mình để con lại Mỹ, cũng nên nói rõ trong đơn), các huy chương ... Nếu tóm tắt được một trang thì tốt, nhiều nhất là hai trang.

Trước đây, khi kinh tế thế giới tưởng đối phồn thịnh, thì xin việc ở ngoại quốc còn tưởng đối đe. Nhưng từ hai năm nay, các nước Âu Mỹ đang bị thất nghiệp nặng, nên chuyên viên các xứ này bỏ đi Phi Châu tìm việc nhiều hơn, do đó càng khó cho người Việt, vì phải cạnh tranh với một số đồng bào hơn, có nhiều bằng cấp và kinh nghiệm hơn, đó là chưa kể lạm khi cõn gấp sự cạnh tranh bất chính, do các expert Âu Mỹ đang lạm sán o Phi Châu và có quyền tuyển chọn người, hay có xu hướng bình vực đồng hướng

3. Các khía cạnh cần lưu ý trước khi nhận lãnh một công tác.

Trước khi nhận lãnh một công tác, nên tìm hiểu các vấn đề sau đây, theo thứ tự ưu tiên như trình bày :

- An ninh ở địa phương mà mình sẽ đến. An ninh nói ở đây có nghĩa là chiến tranh, lạnh hay nóng, nội chiến hay ngoại chiến, hay là nói rộng ra, thái độ của nhà cầm quyền đối với ngoại quốc nói chung và VN nói riêng (cần nói rõ là dân Phi Châu có cảm tình đặc biệt với VN hơn là ngoại kiều khác).

- Phong thổ và các điều kiện sinh hoạt khác : lưu ý đến các điều kiện y tế, trường học, cho các bạn định đem gia đình theo; các hạn chế về chuyển ngân, xã hội, sinh hoạt đất đai ... Muốn tìm hiểu về tình trạng địa phương, các bạn có thể hỏi các cơ quan như Banque Mondiale hoặc US-AID, họ có những cuốn sách chỉ dẫn cho nhân viên về phong tục từng nước, hoặc viết thư thắc cho các bạn đang ở địa phương mà mình muốn đến

- Có những trường hợp mà bạn, vì lý do này nó không muốn hay không thể theo chồng, đi Phi Châu. Trường hợp này để giải quyết, có khó chăng là lúc bạn muốn đem gia đình theo : nếu các bạn muốn được dài hạn chi phí chuyên-chở cho vợ con thì thường công tác phải trên 6 tháng (trên thực tế, nếu dưới 6 tháng có cho cũng không nên đem con theo, vì vẫn để nhà cửa, trường học). Cũng nên lưu ý là lúc mời làm việc cho một hãng Consultant, ít khi bạn tìm được liền một chỗ vừa tốt vừa dài hạn, nhưng chỗ đó thường hay dành cho lính cũ.

- Lương hưởng. Nếu làm với một hãng Consultant, thì vẫn để lương khá tè nhẹ. Một mặt, nếu chịu lương thấp thì cũng thiệt thòi, nhưng nếu lương quá cao, thì cũng có thể ket, vì lúc đầu thầu một công tác nghiên cứu hay kiểm soát công trường, các hãng consultants thường lấy lương của bạn và cộng thêm overhead để tính toán giá cả, nếu lương bạn cao cao thì càng khó trúng thầu, trừ khi CV bạn quá tốt để bù lại cho lương cao.

- Các điều kiện khác : phụ cấp, nhà cửa, xe, thời gian nghỉ hé. Trừ thời gian nghỉ hé là cố định (trung bình 1 tháng cho các hãng Mỹ, và 2 tháng nếu làm thang với các chính phủ địa phương), các điều kiện kia có thể thay đổi theo dự án.

4. Chuẩn bị lên đường

Các bạn nào đang còn là Réfugié hay Immigrant, nên xin gấp Travel Document ở INS (Immigrant cũng có thể xin Reentry Permit). Thường phải chờ tối thiểu 45 ngày mới có. Nếu bạn nào đã sống ở nhiều tiểu-bang thì

còn chờ lâu hơn, vì lúc đầu INS phải hỏi lý lịch của bạn ở mỗi Tiểu bang. Ngoài ra, hồ sơ thất lạc là một chuyện khá thông thường. Nếu không muộn mất việc vì giấy tờ chậm trễ, nên nhớ một ban Mỹ có nhiều thế lực nếu có thể đi thúc hỏi dùm bạn, vì nếu bạn đích thân đi nắn nิ, thì chả có kilo nào cất. Cũng có thể nhờ một luật sư lo liêu dùm. Đồng thời, lo chúng ngừa (vaccination) các thứ cần thiết cho bạn và gia đình

Khi có Travel Document, xin gấp Entry Visa vào xứ mà sẽ đến làm việc. Đừng xin visa dài hạn, các tòa Đại sứ thường hay lâm khó dề. Cứ xin visa touriste, qua đến nơi sẽ đổi một cách dễ dàng. Đầu khi xin visa touriste, bạn phải ký nhận là qua đến nơi không được làm việc, cũng chả sao.

Chuẩn bị đầy đủ sách vở. Ở địa phương mà bạn sẽ tới, chắc chắn là sẽ khó mà tìm kiếm tài liệu. Đi vũng Anh thi đem sách tiếng Anh, đi vũng Pháp thi lo mua sách Pháp (nếu đi lâm về kiều-lộ, thi nên tìm mua cuốn "Manuel sur les routes dans les zones tropicales et desertiques - BCEOM-CEBTP - Secretariat d'Etat aux Affaires Etrangères Charge de la Cooperation")

Nếu học được một khóa về langage BASIC cho Micro-computer, thi bạn có thể đắc dụng ở Phi-Châu, vì Micro-computer rất thích hợp với Phi Châu

Đem theo một Calculatrice Programmable. Nếu chưa có sẵn, nên mua một TRS-PC2, loại này dùng langage BASIC, dễ viết hơn language của Texas Instrument hay Hewlett-Packard, có sẵn printer và có thể sử dụng Cassette, rất tiện để ghi programme và data. Dĩ nhiên, bạn nào chưa biết programmer, nên tap dượt trước khi đi với một bạn khác, và mua sẵn một số programme đem theo phòng thân.

Điện Tây Phi thuộc loại 50 cycles, 220 Volts, khác với Mỹ 60 cycles 110 volts. Vẫn để cycles không quan trọng lắm, nhưng nếu không mua được máy loại 110-220 V, nên mua thêm adapteur 110 ra 220 V, loại electronique, vừa gọn vừa rẻ tiền (lỗi 20 US\$ một cái).

Tây Phi thuộc vùng nhiệt đới, khí hậu cũng thường tự như VN, gần Sa-hara thi khô ráo, xuống dưới thi ẩm thấp, nhưng cà nấm đều nóng, áo lạnh chỉ cần đeo một ít mà thôi. Cũng có sốt rét như ở VN, vì vậy nên đem sẵn thuốc sốt rét theo (đến nơi mua cũng được nhưng đắt hơn). Nếu đi lâu, có thể đem theo thuốc ẩn VN, vì nhiều nơi không có, hoặc có cũng mắc.

Các thứ gì quan trọng, như hồ sơ cá nhân, và tài liệu, hồ sơ làm việc tối cần thiết, nên xách tay lúc đi máy bay, đừng gói baggages accompagnés, rất có thể bị thất lạc.

5. Đến nơi.

Việc đầu tiên, là nên đi tìm người VN để làm quen. Người VN ở xứ ngoại thường hay giúp đỡ lẫn nhau, chỉ dẫn cho nhau tung nước bể. Hay hồn nữa, trước khi đi bạn đã tiếp xúc được với một số VN, lại càng dễ hơn.

Thuê nhà, nên lựa các khu vực có nhiều dân ngoại quốc, đâu mặc tiễn hồn, nhưng an ninh hồn và đỡ phiền toái.

Thức ăn ở Tây Phi không lấy gì làm mắc lạm, trừ khi bạn dùng đồ nhập cảng. Thịt bò, heo, gà cũng dễ mua. Tôm cua và đồ biển thì chỉ các vùng gần biển mới có. Trái cây thì rất giống ở VN, cũng có xoài, cam, quýt, bưởi, mãng cụt, mít, avocat (trái bơ). Dĩ nhiên, nếu biết chỗ mua lại càng rẻ hơn.

Ở Tây Phi, trường học Pháp để kiểm hồn trường học Mỹ, rẻ tiền hơn, và thường sức học cũng cao hơn, vì đám đông thì để trả lương cao để tìm thầy tốt. Với tiêu học thì không thành vấn đề, nhưng nếu con em ở trung học thì quan trọng hơn. Nếu bạn tới giữa năm học, có thể gấp rác rồi lúc xin học, vì số học trò thường đông so với trường đó, nhất là các trường tốt.

Để ngừa sốt rét, có thể hoặc uống thuốc đều đều, hoặc chờ khi cảm thấy gần lên cơn mới uống. Uống nhiều cũng có hại, mà để lên cơn còn đều đều cũng không nên. Riêng chúng tôi, lúc đầu uống đều đều flavoquine mỗi tuần, sau giảm lần, và đến nay thì không uống gì nữa, nhưng những lúc trời trời hay sắp lên cúm là lo uống liền, vì sốt rét ưa lâm cơn lúc minh bị yêu và một bình khác.

Tùy theo khê ước, có thể đem theo hoặc mua tại chỗ một số vật dụng miễn thuế, và mua xe miễn thuế. Bảo hiểm sức khỏe ngay tại địa phương dễ hơn là bảo hiểm ở Mỹ, mà cũng không mắc gì hơn.

Bằng lái xe Mỹ có thể dùng được ở Phi Châu. Tuy nhiên, hay hồn hết, lúc đến nước nào mà mình sẽ ở lâu, xin một Bằng Lái Xe International tại ngay xú đó, lõi có đánh mất cũng không đến nơi nào (nhớ giữ lại bằng lái xe Mỹ lúc xin bằng International).

6. Làm việc

Lúc làm việc, đừng có mặc cấm gi, dâu là tự tôn hay tự ti. Dân ngoại quốc khác làm việc ở châu Phi, có một số giới, nhưng cũng nhiều tay luộm thuộm. Tuy nhiên, cũng tránh dung chạm, vì tuy nó thường hay phe phái, minh chòi một thằng thì sẽ có những thằng khác chòi lại. Dị hoà vi quý là hay nhất, ai đi đương này.

Dân địa phương thì lâm việc rất tấp tấp, nếu minh tin cậy vào họ thì nhiều hy vọng hỏng việc. Nếu trong một dự án, bạn phải lâm vào công việc "dùm" một số chuyên viên khác, dẫu là ngoại quốc, thì cũng đừng quá ngạc nhiên. Điều cốt yếu là phải nộp một projet ngon lành, nếu không cả team đều mang tiếng xấu (vắng thau lanh lộn).

Tai-xế ở Phi-Châu thường lái rất bắc mạng, nếu hàng có cho tai-xế, mà bạn thấy tai-xế quá ấu thi nên đánh tay lái, và đem tai-xế theo đè sai vật mà thôi. Nếu vê brousse (nghĩa là ra khỏi thành-thị) mà rủi ro cần người, thi dâu là tai-xế đang lái và bạn chỉ ngồi bên cạnh, cũng không nên ngừng tại chỗ, mà đi luôn vê thành phố lớn để tránh bão.

Đôi khi, lúc lập dự-án, sẽ xảy ra tranh chấp giữa cơ quan viên trố (Banque Mondiale, USAID ...), thường ưa tài trợ nhưng dự án rẻ tiền, và chính phủ địa phương, ưa móc túi các cơ quan này để lạm nhưng dự án mắc tiền. Tài khéo léo của bạn là làm sao dung hòa hai bên, để vê sau, khi có tên bạn trong một cuộc đấu thầu khác, bạn sẽ không bị gạt ra.

Thường thường đến hè thì dân ngoại quốc đều đi nghỉ hè, và đối với nghề nghiệp như ngưng trê hòn ở Phi-Châu. Đó cũng là lúc mà bạn sẽ đi nghỉ hè với gia đình; bạn nào mà vì một lý do gì phải ở lại những tháng đó sẽ chán phèo vì bạn bè không còn ai.

Các bạn muốn được lợi về thuế mà phải lo sắp đặt để ở ngoại quốc trên 330 ngày (xem luật thuế của Mỹ).

6. Giải trí

Ở ngoại quốc, nói chung các chương trình TV rất yêu (đúng đem TV Mỹ hoặc video Mỹ theo, vì sẽ không dùng được ở Phi Châu), tuy nhiên giải trí không phải là một vấn đề. Không những bạn sẽ có nhiều thời giờ rảnh rỗi, vì có bối cảnh giúp việc trong nhà, mà lại có những dịp để đi du lịch, hay tiêu khiển theo ý muốn. Ở Phi Châu, VN hợp bạn có thể nói hàng tuần, và đôi khi hàng ngày, gặp nhau để uống la cà hay tán gẫu nhớ lại thời xưa và nói chuyện đời nay, chủ nhật thì đi bãi biển. Nhưng bạn nào có tài về đàn ca, đệm theo đàn và nhạc, để giúp vui cho anh em.

Các bạn ưa chuộng thể thao, thì có thể đánh tennis, bơi lội, chơi bóng bàn, bi-da, bowling... Các bạn có máu văn nghệ có thể đi phỏng trá nghe nhạc, hoặc có máu cổ bạc có thể đi casino. Dĩ nhiên, các món kể sau, có lẽ không có ở các xứ ngoại đạo như Arabic Seoudite chẳng hạn. Các bạn họa sĩ nên đem theo sơn ca, ở Phi Châu có nhiều phong cảnh đẹp, các bạn có thể vẽ để đem về làm kỷ niệm.

7. Chuẩn bị lúc về

Thời gian thâm thoát, bạn định tự giác Phi Châu. Các bạn có con cái lớn, đều học trường Pháp hay trường Mỹ, cũng cần đem theo học ba tùng tam ca nguyệt lúc về, vì ở Mỹ có tiểu bang đòi xem các họcば này để đánh giá sức học con em hầu sắp lớp.

Các bạn có ý định đem theo một số vật lạ làm kỷ niệm cuộc sống ở Phi Châu : mặt nạ (masques), batik (tranh vải), đồ gỗ, đồ da thuộc... thì nên chờ lúc Ramadan sẽ mua, vì Ramadan là một lễ lớn của Hồi Hồi, dân phải vật trưu tết thần, túng tiền nên bán rẻ. Đừng mua lúc gần nghỉ hè, lúc này là lúc mà dân ngoại quốc đã xô mua kỹ vật vã tặng bá con. Thông thường thì đem các món này ra khỏi xứ không có gì khó khăn, tuy rằng nhiều lúc phải xin phép trước. Lưu ý Mỹ cấm nhập một số sản phẩm để bảo vệ các súc vật gặm diệt chủng.

Abidjan, 06 / 03 / 1983

Bùi Đôn